

GULYÁS PIROSKA

(1938–)

helytörténeti fotográfus

Született Jászapáti 1938. január 10-én.

Szülei: Gulyás Miklós (1905–1975) és Pataki Borbála (1909–1990).

Tanulmányai:

Az általános iskolát szülővárosában végezte 1952-ben, majd a helyi Mészáros Lőrinc Gimnáziumban érettségizett jeles eredménnyel 1956-ban.

Munka mellett, levelező tagozaton, 1973–1975 között elvégezte a ruhaipari szakközépiskolát, oklevelet szerzett.

Édesapja egészségi állapota miatt a gyümölcsös gondozását át kellett vállalnia, majd a család több tagjának a megbetegedése és a róluk való gondoskodás megakadályozta abban, hogy – a jeles érettségi bizonyítvány ellenére – tovább tanuljon.

Piroska, életének erről a szakaszáról Önéletrajzában így emlékezik:

„Szüleim: Gulyás Miklós és Pataki Borbála 1932-ben esküdtek, és két fiuk született, de pár napos korukban meghaltak. Ekkor jöttem én 1938 januárjában, és én megmaradtam.

Apukám ekkor már kezdett betegeskedni, nehezen tudott járni, mozogni. Ennek az lett a vége, hogy teljesen mozgásképtelen lett és 36 évig ápoltuk anyuval. Etetni kellett, ültetni, fektetni, megfordítani stb. Az lett a kérdés, hogy miből élünk, hisz apu nem tud pénzt keresni, és a 8 hold föld nem elég a megélhetéshez, mert azt felében művelte egy ismerősünk.

Ekkor támadt apunak az az ötlete, hogy az egyik darab földet, ami a Koczka-dűlőn van és nagyon homokos, beülteteti gyümölcsfákkal. Volt itt egy Körtvélyesy Lajos nevű tanító, aki szabadidejében gyümölcsfákat ültetett és oltott. Meggyeztek, hogy beülteti a 3,5 hold földet, és 12 évig feles lesz a termés. Így is történt.

De azután 14–15 éves koromtól fogva én jártam ki szedni, három-négy embert, főleg asszonyt hívva. Ezután harminc évig minden nyáron így történt. Hiszen csak akkor lett belőle pénzünk, ha leszdtük és eladtuk a gyümölcsöt. Pedig pénzt kellett gyűjtenünk a házépítéshez, mert egy kicsi ház kicsi szobájában laktunk 29 évig. Előbb akartunk építeni, de a háború közbeszólt.

Az 1940-es évek vége felé Rákosi pajtás ötlete nyomán kezdődött a beszolgáltatás, a nép nyelvén a beadás. Hát mi nem adtunk be semmit, mert nem tudtunk. Ennivalónk is alig volt. Hízót sem mertük levágni, mert disznóvágási engedélyt kellett kérni, és mi azt gondoltuk, hogy akkor kiderül, hogy nem szolgáltatunk be semmit. Ez ki is derült 1955 nyarán, jött két alak, megszidott bennünket, és kiderült, hogy megbüntetnek 119 ezer forintra. Ha nem fizetünk mindenünket elárvereznek. Hát persze, hogy nem tudtunk fizetni. A negyedik gimnáziumot úgy jártam végig, hogy a fejünk fölött lebegett ez a büntetés. Azért leérettségiztem 1956-ban jeles eredménnyel.

[...].

De elérkezett az 1968-as év, és vele az új mechanizmus. Ez minket úgy érintett, hogy június 20-án mentünk meggyet szedni – jó termés ígérkezett – és egyszer csak jöttek egy traktorral és motorral vagy hárman, és azt mondták nekünk, hogy menjünk haza, mert az nem a miénk. És hazajöttünk. Ott ment tönkre a sok meggy, mert azt senki sem szedte le, nekünk meg hogy kellett volna a házhoz az ára! Majd végül 1 holdat kimértek nekünk, a többi szép termő fát meg kihúzgálták. Borzasztó volt látni!

De törődtek ám énvelem: ha már nincs gyümölcsös, akkor nekem munkahely kell. A Sindely Mátyás nevű párttitkár behívatott, és azt hogy menjek a 11. számú óvodába képesítés nélküli óvónőnek.

De '56-ban más is történt, mégpedig október 23-án. Nem akarom részletezni. November közepén kaptunk egy írást, miszerint eltörölték a büntetést! Így könnyebbedtünk meg a nyomás alól.

Az 1960-as években dolgoztunk a gyümölcsös, műveltük a kertet, ami elég nagy volt (700 négyszögöl), és mind beültettük.”

Munkahelyei:

1969–1972 között képesítés nélküli óvónőként alkalmazták.

1972–1986 között a Váci Kötöttárúgyár jászapáti gyáregységében dolgozott. A termelés beindulása előtt Vácott betanított munkás képzésen vett részt, majd kétéves levelező tagozaton szerezte meg a technikus oklevelet, és ennek megfelelő beosztásban dolgozott, először blokkvezető, majd nemsoká műszakvezetőnek választották.

1986-tól a Jászapáti Községi Könyvtárban könyvtárosként alkalmazták, ahol gyűjtötték a régi fényképeket, és kartonra ragasztották. Ma már többszáz ilyen fénykép van a könyvtárban, amely párját ritkítja a Jászságban.

1993. január 1-től vonult nyugdíjba.

Társadalmi tevékenysége:

Szabadidejében szívesen fotózott, mely életre szóló szenvedélye lett, amely negyven éve szívét, lelkét betölti.

Erről így írt: „**1979/80-ban elkezdtem fényképezni az első Szmena 8-al** (azóta már négyet tönkretettem!) Akkoriban indult a színes fényképezés, és minden filmet Pestre kellett küldeni előhívatni.”

Szikszai Gábor tanár, helytörténeti kutató és a jászapáti Vágó Pál Helytörténeti gyűjtemény igazgatója, 1980-ban hívta fel Piroska figyelmét a helyi értékek képen történő megőrkítésére. Ezt követően módszeresen fényképezték a régi épületeket, építményeket, és azokban történt változásokat, az újabbak építését. Mind ezek mellett a település jelesebb eseményit is rögzítették. Szikszai Gábor halála után Piroska egyedül folytatta a munkát, mindenre odafigyelt, ha bontottak, ha építettek lefényképezte. Ennyi év alatt igen nagy mennyiségű kép készült, amely nagyobb részt a saját tulajdonában van.

Az összegyűlt képek anyagából két hatalmas album készült:

- Az első nagy album, Jászapáti jelesebb épületeit és eseményeit tartalmazza 600 fényképpel, 1980–1984 között Szikszai Gáborral együtt készítették el.
- A második nagy album hasonló az elsőhöz 1984–2000-között, már önállóan állította össze.

Gulyás Piroska fotóiból, és a gyűjteményéből két könyv készült:

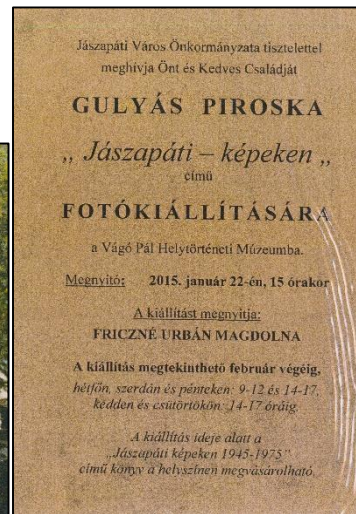
- Az első könyvről szerényen hallgat, mely 2004-ben, legfőképpen az ő könyvtári és magán gyűjteményéből származó, több mint 600 kép felhasználásával készült, **Jászapáti képekben 1850-es évektől az 1950-es évekig** címen jelent meg a JABE (Jászapátiak Baráti Egyesülete) kiadásában. Rá egy évre második kiadása is megjelent, sőt digitalizált változata a honlapon is elérhető.
- A második könyve 2014-ben jelent meg **Jászapáti képekben az 1945-ös évtől az 1975-ös évig** címmel, A Jászapáti Gazdakör kiadásában amely mintegy ezer, a település életét bemutató fényképet tartalmaz.

A fotói számos helytörténeti kiadványban megtalálhatók.

Az internet/facebook közvetítésével igen sok felvétele válik ismertté. Kár, hogy a forrásként a könyvet és az ő nevét elfelejtik feltüntetni.

- Gulyás Piroska munkáiból **2015 januárjában önálló kiállítás nyílt a Vágó Pál Emlékházban**, mintegy 1800 fénykép került bemutatásával.

A kiállítás színhelye és a meghívó

A kiállítást Friczné Urbán Magdolna nyugalmazott könyvtáigazgató nyitotta meg

Piroska figyelemmel kísérte Ráday Mihály filmoperatőr **Unokáink sem fogják látni** c. műsorát a televízióban, észrevételit, nem csak a szülővárosával kapcsolatban, rendszeresen leírta és eljuttatta a szerkesztőnek.

A **Beszélni nehéz!** c. rádiós műsor önkéntes munkatársa volt. A Tevékenységéért, 10 év alatt 20 db könyvvásárlási utalványt kapott. A műsor alapításának 5 éves évfordulója alkalmából az önkéntes munkatársak egy szép tablót készítettek, amelyet személyesen nyújtottak át Péchy Blanka nyelvművelő, rádiós műsorvezetőnek és munkatársának Deme Lászlónak. A két műsorvezetővel baráti kapcsolat alakult ki, amelyről számos levél és kép tanúskodik:

Péchy Blanka és Deme László a stúdióban

Péchy Blanka a saját lakásában fogadta a munkatársait. A falon lévő képeket mind neki dedikálták. (Pl. Bartók, Kosztolányi, Karinthy és még többen is.)

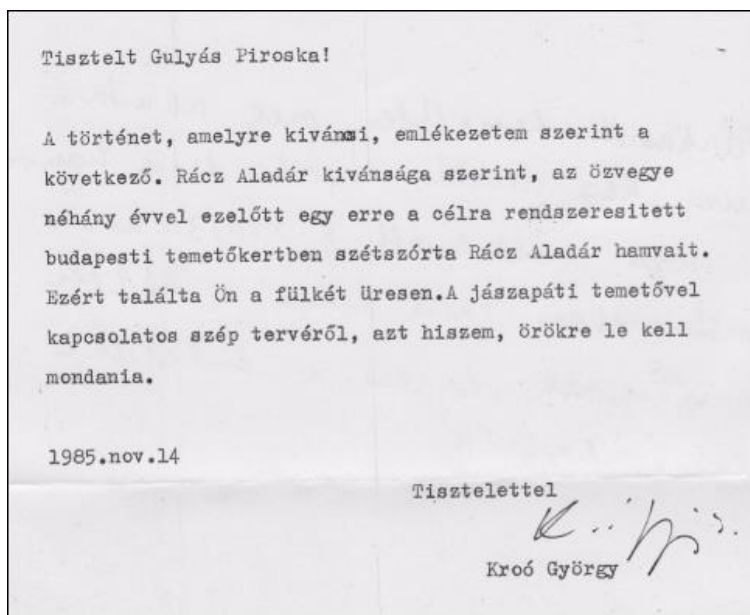
Péchy Blanka lakásán

Az önkéntes munkatársak tablójának átadása Péchy Blanka részére

Gulyás Piroska megkülönböztetett figyelemmel fordul **Rácz Aladár**, jászapáti születésű Kossuth díjas cimbalom-művész emlékének ápolása felé.

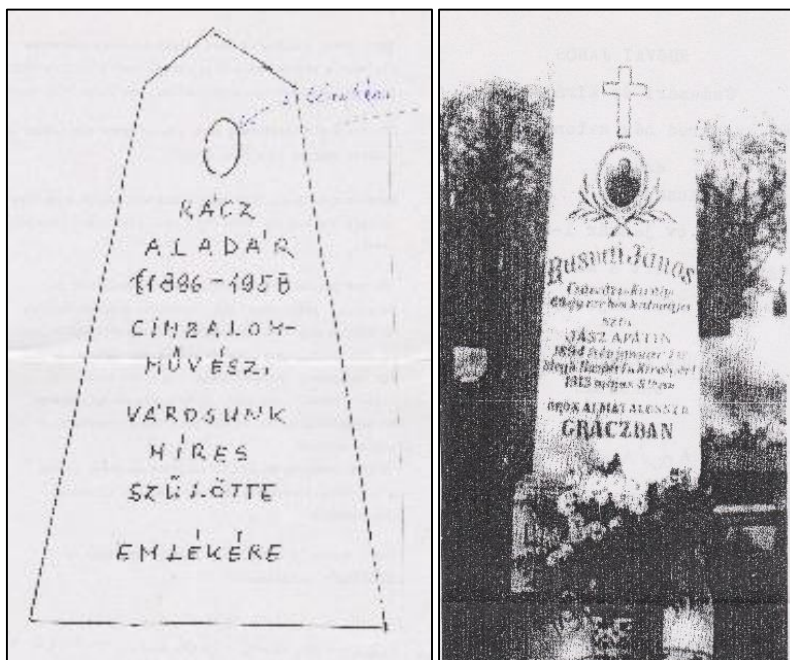
A Farkasréti temetőben, meg akarta keresni Rácz Aladár sírját, de a hamvai már nem voltak ott a XVIII/3-as kolumbáriumban. Ezért levélben fordult Kroó Györgyhez és erre az alábbi választ kapta:

Kroó György levele

Rácz Aladár emlékére szeretne egy obeliszket emelni a jászapáti temetőben, amelyre egyelőre nincs lehetősége.

A jászapáti temetőben **Rusvai János (1894–1915) I. világháború hősi halottjának** az síremlékét szeretné út mellett, jól látható helyre áthelyezni, amelyhez Kladiva Imre c. apát, esperes plébániai kormányzótól, 2019. májusában megkapta a hozzájárulást, de nem tudni miért ezidáig nem sikerült megvalósítani.

A tervezett obeliszk rajza és Rusvai János síremléke

Szívfájdalmai között tartja számon, hogy a templom mellett, 2000-ben épített **csobogót** 2014-ben elbontották, hasonlóan járt a virágágyás amely szintén hasonló sorsra jutott.

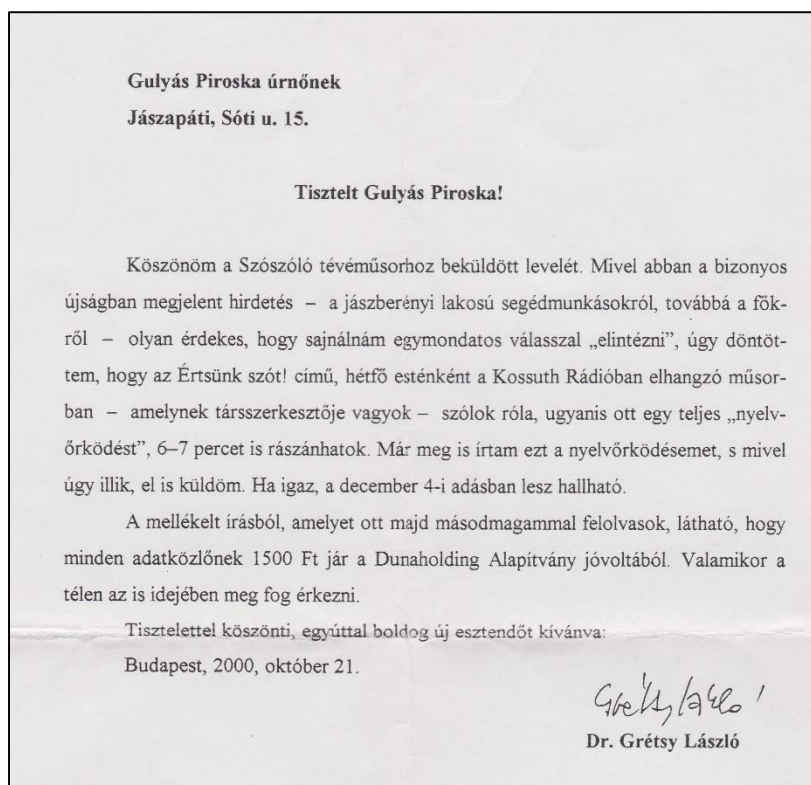

„A másik gondom a **zsidótemplom állapota**. 70 éve rogyadozik, és nem képesek megcsináltatni! Az a két márványtábla amin az elhurcolt zsidók nevei vannak felírva, Budapesten a Kozma utcai temetőben vannak. Vissza kellene azokat hozni és egy normális emléket állatani nekik. De hiába írtam meg a polgármesternek nem csinálnak semmit, azt mondja hogy nincs rá pénz! Ez pedig nem igaz!”

- Piroska további hobbyjáról is írt: „... – főleg télen – sokat kézimunkáztam, olvastam, **rejtvényt fejtettem és beküldtem a megfejtéseket**. Az évtizedek alatt több mint kétszáz könyvet nyertem.”

Gulyás Piroska érdeklődése, figyelme szülővárosának mindennapi életére, eseményeire kiterjedt:

- A Magyar Televízió Szószóló műsorát nem csak figyelemmel kísérte, hanem észrevételeit, véleményét meg is írta, ebből adódóan személyesen is kapcsolatba került dr. Grétsy László nyelvészszel, amelyről számos levél tanúskodik, íme egy közülük:

Grétsy László értesítő levele Gulyás Piroskához

Rendszeres levelezője volt az *Álljunk meg egy szóra!, Halló itt Rádió, Szószóló, Édes Anyanyelvünk* c. műsoroknak, melyekről számos levél tanúskodik.

Nyelvörkődés 81.

Híradás a Jászságból

Kedves hallgatóink! A híradás, amelyre nyelvörkődésünk címeben utalunk, valójában egy levél, amelyet Gulyás Piroskától kaptunk Jászapátiából. A levélben egy újságkivágat található: a Jászsági Tuti Tipp című újság címlapjának az a felső szelete, amelyen a lap címe olvasható, majd a dátum: 2000. október 5-e, ezenkívül egy megjegyzés, amely szerint a lap „Megjelenik minden csütörtökön Jászberény és a Jászság területén, 30 000 példányban”, végül pedig a cím mellett, tehát kiemelkedő helyen egy több színű, jól szembetűnő, rövid hirdetés, amely a következőképpen hangzik:

„Jászberényi térsztaüzembe 1 fő pek szakmunkást, valamint 2 fő női és 2 fő férfi jászberényi lakosú segédmunkást keresünk!”

Ezenkívül még a térsztaüzem telefonszáma olvasható itt, meg magának a lapnak a címe, de ezek nem tartoznak témánkhoz, ezért nem hozzuk őket nyilvánosságra. Hallgatóink egy kísérőlevelet is mellékeltek a kivágáshoz. Ebben egyrészt jelzi, hogy a „Jászberény és a Jászság egész területén” megfogalmazást szerencsésebbnek tartaná így: „Jászberényben és a Jászság egész területén”, majd a kiemelt helyen levő hirdetésről mond véleményt. Ami első megjegyzését illeti, ahhoz rögtön hozzáfűzöm, hogy bár elfogadható az újságbeli forma is, csakugyan világosabb, jobb egy fokkal a szöveg, ha a Jászberény városnévhez a *-ben* ragot is hozzáillesztjük. Ahhoz, hogy a hirdetésre vonatkozó észrevételeivel is foglalkozhassunk, azokat mindenképpen idéznünk is kell. Íme:

„Ajánlom figyelmükbe a térsztaüzem hirdetését, amelyben főket keresnek. Statisztikákban talán helyénvaló a *fő* szó, de itt teljesen fölösleges, mert ha elhagyom a háromszor is előforduló *fő*-t, ugyanolyan értelmes marad a mondat, sőt! És talán a *lakosú* helyett is jobb lett volna *lakhelyű*-t írni.”

Hallgatóink mindkét észrevétele teljes mértékben jogos. Kezdjük a *fő*-re vonatkozóval! A *fő* szó a hivatalos nyelvben, ha számnévi jelzővel együtt használjuk, azt jelenti: 'személy, ember'. Tehát beszélhetünk az egy *fő*-re, azaz egy személyre jutó átlagos termékmennyiségről, egy hat *főből*, azaz hat emberből álló küldöttségről és még sok egyébről. Egy kissé hivataloskodó jellege van ugyan ennek a *fő*-nek, de kétségtelenül rövidebb, mintha *személy*-t vagy *ember*-t mondanánk, inkább helyette.

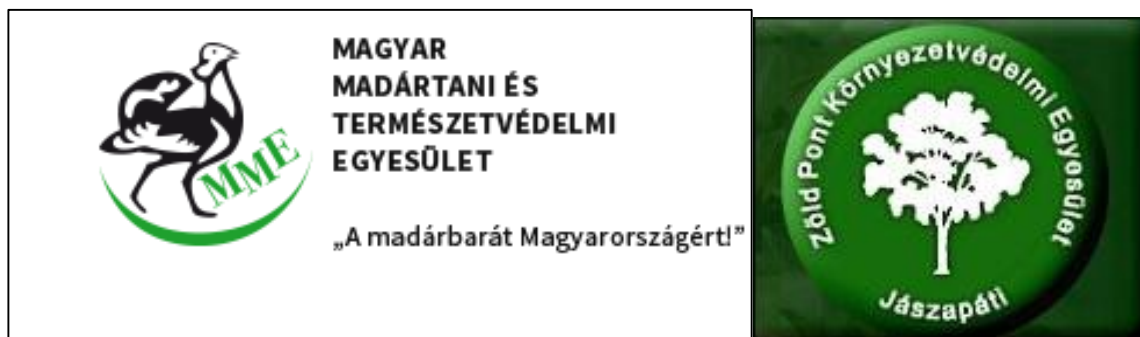
Csak hogy a 'személy, ember' jelentésű *fő* korántsem mindig ilyen szükséges rossz a nyelvben. Számtalan esetben olyankor is odatalakodik a szövegbe, amikor nem szükséges rossz, hanem egyszerűen csak rossz. Így vagyunk vele ebben a hirdetésben is. Háromszor is ott éktelenkedik ez a szó, holott egyszer sincs szükség rá. Még szerencse, hogy csak a hirdetésnek a stílusára nyomja rá a bélyegét, de félreérthetővé nem teszi a szöveget. Mert akár még ez is előfordulhatna! Gondolják csak el, kedves hallgatóink: ha egy hirdetésben azt olvassák, hogy „egy fő pénztárost és egy fő portást keresünk”, akkor biztosak lehetnek abban, hogy pénztárosra, portásra, nem pedig főpénztárosra, főportásra van szükség? Ugye nem? Mert akkor már arra is gondolhatnak, hogy csak tévedésből maradt egy kis helykőz a *fő* és a *pénztáros*, illetőleg a *fő* és a *portás* szó között, s ezek valójában összetartoznak, együtt jelölik meg a meghirdetett álláshelyet. Azaz nemegyszer még ártalmas is lehet ez a szócska.

Most pedig néhány szót a *jászberényi lakosú* kifejezésről! Hallgatóink észrevétele erre vonatkozólag is jogos, helyénvaló. A *lakos* szó valamely meghatározott helységben, helyen lakó, annak a helységnek a kötelekébe tartozó személyt jelent. Azt mondhatjuk, hogy Jászberény 25 000 vagy 30 000 *lakosú* város, mert ezzel azt fejeztük ki, hogy 25 000 vagy 30 000 lakosa van. De valakit *jászberényi lakosú*-nak nevezni pongyolaság, mivel ezzel voltaképpen jászberényi *lakosú* *lakos*-nak tituláltuk. A hallgatóink által ajánlott *lakhelyű* szó már jó, mert jelentéstöbbletet nyújt; a *lakos* szónál még egyértelműbben jelzi, hogy akiről szó van, az mindenképpen ott lakik a jelzett helyen, de talán el is maradhat ez a szó is, hiszen a *jászberényi segédmunkás* szókapcsolat már maga is világosan utal erre. A lényeg: a hirdetés 18 szavából 4 olyannyira fölösleges, hogy ha nincsenek ott, ezáltal világosabbá, értelmesebbé válik a szöveg. Hogy ezt a tanulságot levonhattuk, azért köszönettel tartozunk Gulyás Piroskának hallgatóinknak.

A köszönet mellé még 1500 Ft jutalom is jár, ugyanis a Dunaholding Alapítvány, mint törzshallgatóink bizonyára tudja, mindig jutalomban részesíti azt a hallgatóinkat – ha többen vannak, akkor többet is –, akinek vagy akiknek valamilyen példáját felhasználtuk. Az e heti nyertes tehát Gulyás Piroska, Jászapáti, Sóti u. 15. (5130). A jutalomhoz, amelyet postán kap majd meg, gratulálunk, s neki is, többi hallgatóinknak is további eredményes nyelvörkődést kívánunk. Címünk: Értsünk szót! Magyar Rádió, Budapest 1800.

Grétsy László

- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület is egyik helyi aktivistája volt, a *Madárbarát kert* címet is elnyerte. Két éven át a gólyafészkeket számolta, figyelte, és összeírta a szaporulatot, egyik évben pl. 14 gólyafióka nevelkedett a jászapáti fészkekben.
- A Zöld Pont Környezetvédelmi Egyesület jászapáti csoportjának alapító tagja volt. Ez jelenleg már nem működik a településen.

Gulyás Piroska fiatal korában nagyon szeretett rajzolni, tehetségéről tanúskodnak a híres alkotásokról készült másolatai, Ezeket látva nagy kár, hogy nem volt lehetősége tovább képezni magát.

Hogarth: Tengeri rákot áruló lány

Munkácsy: Ásító inas

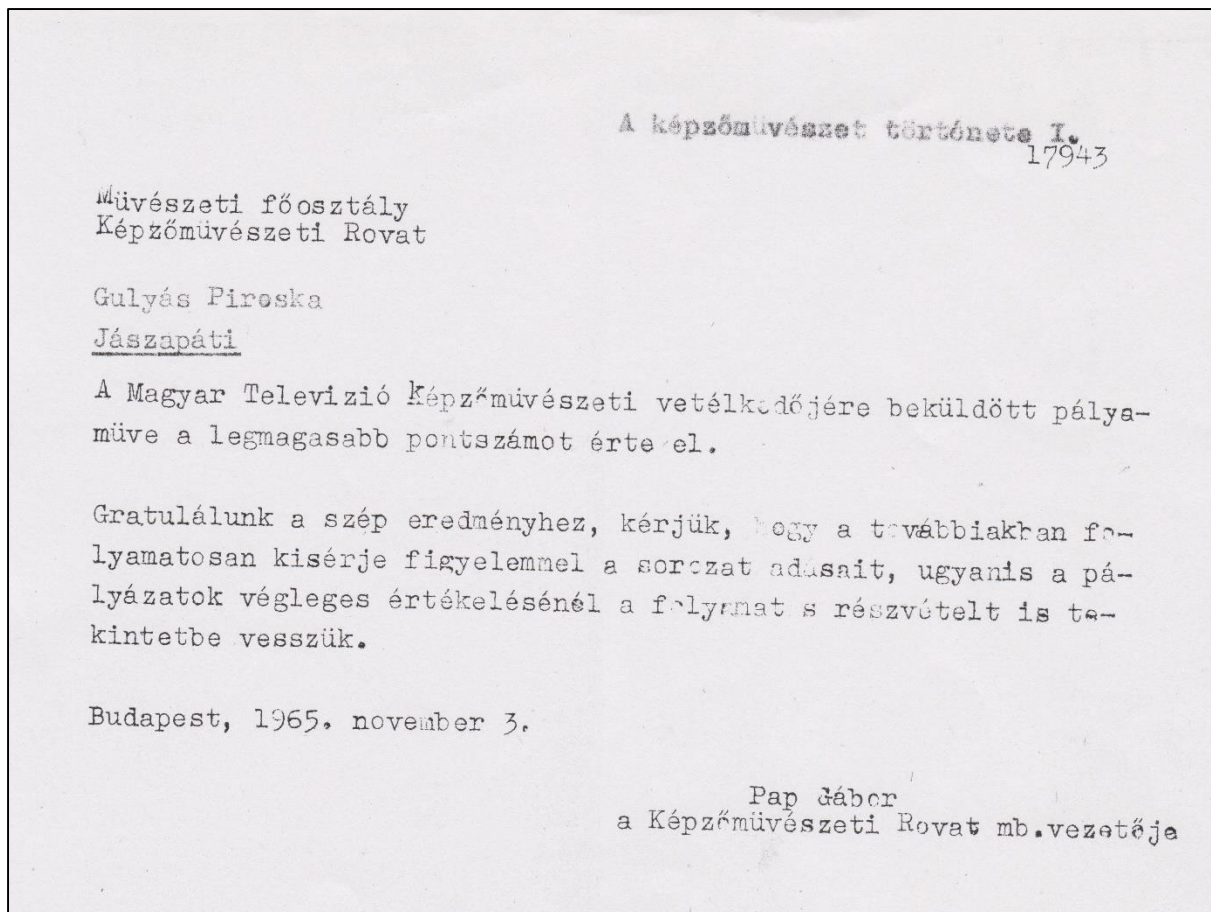

szvickij: Maria Gyakova

van Delft: Leány gyöngy függővel

Ebből adódóan különös érdeklődéssel fordul a képzőművészet felé. A Magyar Televízió képzőművészeti vetélkedőjére beküldött dolgozata a legmagasabb pontszámot érte el.

Gulyás Piroska önéletírását így fejezte be:

„AZ A KÉRDÉS. HOGY ÉLET VOLT EZ?”

Az életútjának magánéleti részét olvasva, valóban, embert próbáló nehézségekkel kellett megbirkóznia, részben édesapja egészségi állapota, másrészt az embertelen körülmények, amelyet a Rákosi-korszak, majd a tévesztés okozott a számukra.

A köz érdekében végzett sokoldalú tevékenységét tekintve igen is ÉLET volt! Az az ember, aki ilyen mostoha életkörülményei ellenére önzetlenül, fáradhatatlanul tette a JÓT, az minden elismerést megérdemel, a mai ember és jövő nemzedéke részéről. Piroska mindezt nagy örömmel és szeretettel végezte, és számára ez ÉLET VOLT, nem is akármilyen.

Köszönjük Piroska! Isten éltesse még nagyon sokáig!

Jászberény, 2020. 06. 05.

Összeállította: Dr. Suba Györgyné